

PRIKAZI NOVIH KNJIGA, ČASOPISA I ZNANSTVENIH SKUPOVA

REVIEWS OF NEW BOOKS, MAGAZINES AND CONFERENCES

OPĆINA MOLVE KROZ VRIJEME, ODGOVORNI UREDNIK I STRUČNI PRIREĐIVAČ HRVOJE GRAČANIN, OPĆINA MOLVE, MOLVE, 2023., 296 STR.

U tradicionalno bogatom programu obilježavanja Dana općine Molve, koja je ove godine obilježila i 30. obljetnicu postojanja u suvremenoj državi, nezapaženo nije mogla proći promocija impozantne monografije posvećene ovome podravskom mjestu. Ljubitelji pisane riječi složiti će se da nema prikladnijeg načina za obilježavanje ovakve obljetnice od izdavanja prigodne monografije koja ostaje na korist mještanima, ali i svima koji će navraćati u Molve. Nova monografija općine Molve impresivna je prvenstveno po svojem izgledu, luksuznoj opremi i raskošnom oblikovanju. To je tvrdo ukoričena knjiga velikog formata sa zlatnim detaljima na omotu i svakoj od ukupno 296 stranica. Osim Općine Molve kao izdavača i izvršne urednice Sanje Lovnički, za pripremu ove knjige zaslužan je autorski tim okupljen oko odgovornog urednika i stručnog priređivača Hrvoja Gračanina, redovitog profesora s Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Ovaj povjesničar ima golemo iskustvo u uređivanju knjiga i drugih izdanja pa je velika blagodat za Podravinu što je priredio monografiju ovog zanimljivog i važnog naselja bogate povijesti i tradicije.

Sadržaj knjige podijeljen je u nekoliko poglavlja čiji su autori Hrvoje Gračanin, Mario Kolar, Mirna Ladašić i Zoran Turk. Uvodno poglavlje u kojem su prezentirani statistički podaci o stanovništvu od najstarijih vremena do danas napisala je Mirna Ladašić poprativši tekst tablicama i grafikonima. Tu su ujedno i podaci o geografskim, geomorfološkim, hidrografskim i klimatskim obilježjima Općine Molve. Povijesni pregled od prapovijesti do suvremenoga doba napisao je Hrvoje Gračanin u skladu s uvriježenom periodizacijom. Najdetaljnije je opisano razdoblje od kasnoga srednjeg vijeka preko dugoga 19. stoljeća do burne povijesti 20. stoljeća. Knjiga je bogato ilustrirana slikovnim prilozima, a u povijesnom dijelu pažnju posebno plijene preslike starih zemljovida i zemljišnih planova. U posebnom poglavlju čiji je autor povjesničar Zoran Turk opisane su prilike u Općini Molve u protekla tri desetljeća s posebnim osvrtom na osnutak ove jedinice lokalne samouprave 1993. godine i sudjelovanje mještana u Domovinskom ratu. Zatim su opisane političke prilike s podacima o načelnicima i njihovim zamjenicima te sastavima općinskih vijeća u različitim mandatima. Pohvalno je da su posebno opisani grb i zastava Općine Molve, kao i javna priznanja. Bogata povijest Župe Uznesenja BDM u Molvama opisana je u posebnom poglavlju koje su izradili Zoran Turk i Mirna Ladašić. Njihov je glavni zadatak zapravo bio sažeti brojne podatke o toj važnoj župi, neobično bogatom duhovnom životu i samome Svetištu Majke Božje Molvarske. Podsjetimo da je povjesničar umjetnosti Dragan Damjanović izradio velebnu monografiju posvećenu molvarskoj župnoj crkvi, a o duhovnim velikanima kao što su mons. Juraj Magjerec i biskup Đuro Kokša napisano je već nekoliko knjiga. Tu su i podaci o drugim sakralnim objektima na teritoriju župe, pogotovo crkvi Presvetog Srca Isusova u Repašu i nekoliko kapelica. Za popis svećenika koji su djelovali u Molvama, kao i biografije svećenika, redovnika i redovnica rođenih u Molvama ne može se reći da su drugo nego skup podataka prepisanih iz ranijih izdanja. Stoga je šteta što barem u tome dijelu knjige nisu doneseni neki novi doprinosi poznavanju biografija znamenitih mještana. Prilično opširno poglavlje posvećeno je razvoju školstva u Molvama koje je također izradio autorski dvojac Zoran Turk i Mirna Ladašić. Većina teksta posvećena je novijoj povijesti školstva, a posebno su obrađene područne škole u Repašu, Medvedički, Gornjoj Šumi i Ždali. Neobično je da poseban prostor nije posvećen dječjem vrtiću koji djeluje u Molvama.

U izradi monografije sudjelovao je i domaći sin Mario Kolar koji je u posebnom poglavlju predstavio biografije nekoliko najpoznatijih mještana: mons. dr. Jurja Magjerec (1885. – 1957.), biskup Đuro Kokša (1922. – 1998.), dr. Ivan Ivančan (1927. – 2006.), književnik Dubravko Ivančan (1931. – 1982.)

i slikar Mijo Kovačić (rođen 1935.). Šteta je da u ovome poglavlju nije predstavljeno još više Molvaraca. Gospodarski, kulturno-društveni i sportski život opisani su u posebnom poglavlju koje su napisali Zoran Turk i Mirna Ladašić. Molve su poznate kao razvijeni poljoprivredni i stočarski kraj, ali i po iskorištavanju rudnih bogatstava (nafta i zemni plin), a danas se sve više okreću turizmu, korištenju obnovljivih izvora energije i pokretanju proizvodnih i prerađivačkih pogona male i srednje veličine. U monografiji su ukratko opisane gospodarske udruge koje su djelovale u prošlosti i one koje djeluju danas s posebnim osvrtom na obrtništvo. Kulturni i društveni život neprimjereno je slabo zastupljen s obzirom na bogatu tradiciju i mnoštvo pojedinaca koji na tome području daju velik doprinos i nadaleko promoviraju Molve. Nažalost, na popis izdavačkih projekata u Molvama uvrštena su samo izdanja od 1996. godine. Ukratko su pobrojane i opisane kulturne i društvene udruge i društva kojih je doista mnogo, a posebno su opisana vjerska udruženja i sportski klubovi. Spomenimo na kraju da je sadržaj knjige popraćen predgovorom općinskog načelnika Zdravka Ivančana i pogovorom povjesničara Hrvoja Petrića.

Važno obilježje ove knjige svakako je bogatstvo ilustrativnog materijala koji je vrlo kvalitetno otišnut. Možemo zaključiti da su se autori trudili prikupiti i sažeti sve ono što je do sada bilo poznato o Molvama te predstaviti na jednome mjestu u suvremeno opremljenoj knjizi koja ima karakter prigodnog izdanja. Osim što je ova monografija proizašla iz vrlo bogate izdavačke tradicije u Molvama, zasigurno će biti poticaj za nova izdanja i detaljnu obradu različitih tema vezanih za ovo zanimljivo i lijepo mjesto.

Nikola CIK

IVICA ŠUTE, KIBICI PURGERA. FENOMEN »GRAĐANSKI« I NJEGOVI KIBICI: IZMEĐU MASOVNE ZABAVE, STRASTI I SVJETONAZORA U MEĐURATNOME ZAGREBU, ZAGREB: FF PRESS, 2023., 397 STR.

Često se prije, ali i poslije nogometnih utakmica može čuti od nogometaša i trenera momčadi da je publika njihov »dvanaesti igrač«. U hrvatskoj se historiografiji teme iz povijesti sporta sve više populariziraju, što je s jedne strane i logično s obzirom na to da su sportovi u Hrvatskoj, općenito gledajući, masovno praćeni. Pogotovo je praćen nogomet koji je prema nekima »najvažnija sporedna stvar na svijetu«. Ipak, složili se mi s tom tvrdnjom ili ne, činjenica je da se i društvo ili barem njegove dijelove može analizirati kroz sport. Upravo je to napravio Ivica Šute u djelu *Kibici Purgera* analiziravši navijače zagrebačkog Građanskog u međuratnom razdoblju (razdoblju između Prvoga i Drugoga svjetskog rata). Ovo je istodobno i velik doprinos za pisanje o hrvatskoj povijesti sporta jer je Građanski itekako ostavio trag u međuratnom nogometu. Igrao je s mnogim momčadima iz inozemstva, osvojio državno prvenstvo nekoliko puta (1923., 1926., 1928., 1937.), a 1940. osvojio »duplu krunu« jer je osvojio trofej posebnog hrvatsko-slovenskog prvenstva i jugoslavenskog prvenstva.

Autor knjige, Ivica Šute (rođen 1974.) hrvatski je povjesničar koji je diplomirao, magistrirao i doktorirao na zagrebačkom Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta. Na spomenutom fakultetu i radi, a od 2023. redoviti je profesor. Napisao je mnoge znanstvene članke i djela od kojih za povijest Podravine svakako vrijedi istaknuti knjigu *Gospodarska sloga u Podravini 1935. – 1941.* objavljenu 2017. u izdanju izdavačke kuće Meridijani.

Knjiga *Kibici Purgera* sadrži uvod, sedam poglavlja (podijeljenih na potpoglavlja), bibliografiju (izvori i literatura) te zahvale. Slikovni prilozi koji prate tekst prikazuju određene nogometne teme. Uglavnom se radi o crtežima, karikaturama ili fotografijama, a možemo reći da su to bili popularni prikazi u vremenu o kojem autor piše s obzirom na to da su mnogi prilozi preuzeti iz ondašnjih medija. Jednako tako, kroz djelo su u obliku priloga prisutne i različite rime ili navijačke pjesme.

Prvo poglavlje knjige, »Dobro došli među zagrebačke kibice« (str. 16-61), približava temu čitatelju tako što ističe popularnost nogometa u međuratnom Zagrebu koju je pratila i modernizacija grada. Nogomet je dodatno obogaćivao društveni život Zagreba, ali i mnogih drugih država u kojima je promatranje navijača danas već izgrađeni dio unutar historiografije, npr. u Austriji ili Češkoj. Tako autor navodi nekoliko primjera iz historiografije u inozemstvu, a što se tiče Hrvatske, posebno mjesto daje

Emilu Perški (nogometašu i novinaru) koji je velik dio vremena provodio s kibicima Građanskog te za sobom ostavio tekstove koji su upotrebljivi kao neizostavni povijesni izvori za zagrebačku nogometnu povijest. U drugom poglavlju, »Fanatični 'Istočnjaci'« (str. 62-113), autor nam daje više informacija o navijačima Građanskog koje dijeli na dvije grupe. Prva su grupa kibici i oni su vjerni promatrači utakmice (engleski termin *onlookers*). Druga grupa su drukeri koji na utakmicama navijaju »vatrenije« od kibica (termin *ultras*). Poglavlje tematizira i gradnju stadiona Građanskog između Koturaške i Kupske ceste 1924. godine, čije je otvorenje pratio i Stjepan Radić. Također, Šute u poglavlju navijače »Građanskog« stavlja u širi društveno-politički kontekst, čak i ideološki kontekst. S obzirom na to da su neki kibici bili bliski HANAO-u i H(R)SS-u, možemo reći da su njegovali hrvatski i zagrebački identitet, posebno vidljiv prilikom nereda nastalih zbog atentata na hrvatske zastupnike u Skupštini 1928. godine.

Podijeljenost navijača u Zagrebu između tri kluba (Građanskog, HAŠK-a i Concordije) koja se očitovala kroz međusobna ismijavanja, medije, odlaske u različite »navijačke« gostionice, Šute objašnjava u poglavlju »Zagrebačka kibička rivalstva« (str. 114-127). U četvrtom poglavlju »Kratka povijest zagrebačkog kibičkog nasilja« (str. 128-237) autor piše o navijačkom nasilju koje se događalo između navijača Građanskog i navijača drugih klubova ili između navijača i aktera nogometne igre na terenu, pri čemu se na igrače i suca znalo bacati kamenje. Šute, dakle, objašnjava povijest sukoba na primjerima te izdvojeno piše o sukobu iz 1926. godine između navijača Građanskog i igrača Juventusa zbog agresivne igre nogometaša talijanske momčadi na utakmici koja nikada nije odigrana do kraja. Izdvojeni primjeri su i sukobi navijača kada je Građanski igrao sa srpskim momčadima te prilikom utakmica Sjevera i Juga s Hajdukom iz Splita. U petom poglavlju »Kibic cugom na gostovanja« (str. 238-259) objašnjavaju se organizacija putovanja i putovanja navijača na gostujuće utakmice pa ovo poglavlje historiografski može biti važno za potencijalna daljnja istraživanja navijačke kulture putovanja.

U poglavlju »Taj čudesni kibički svijet« (str. 260-339) autor ulazi u svijet navijača Građanskog. Posebno poimence ističe »najvatrenije« navijače, npr. Vjekoslava Lojzeka Ureka, Ivana Arbanasa, Jožu Strugara, Marija Riegera Vinodolskog itd. te za svakoga od njih ističe po čemu su bili poznati, tj. drugačiji od drugih navijača. No nisu samo navijači cijenili klub, već je i klub cijenio navijače. To možda najbolje vidimo u slučaju preminulog navijača Zvonka Filipića iz Novog Marofa kojem je Građanski podignuo spomenik. To svjedoči i o činjenici da je Građanski imao navijače i izvan Zagreba. Šute kasnije izdvaja i neke poznate osobe međuratnog vremena koje su navijale za Građanski kao što su Slavko Barta, Petar Kopp, Battling Siki, Stanislav Jastrzebski, Erika Družović itd. Važno je reći da je među navijačima na stadionu postojala važna podjela. »Vatreniji« navijači birali su istočnu tribinu, a »mirniji« zapadnu. Ako netko nije imao ulaznicu za utakmicu, svoje je mjesto mogao pronaći na visokoj točki s koje bi mogao imati pogled na stadion, a mnogi su takve točke pronašli na krovovima zgrada u blizini stadiona. Ponekad je dolazilo i do toga da su se neki uspjeli ušuljati na stadion bez karte. Također, u poglavlju su opisana i druženja među navijačima poslije utakmica koja su se događala u gostionicama. Kao navijački dan izdvaja se »Purgerski dan« koji je bio namijenjen zabavi pa su tada recimo bile igrane utakmice između navijača. U sedmom poglavlju »Vrijeme stagnacije i povratak slavne 'Istočne garde'« (str. 340-387) obrađen je političko-ekonomsko krizno razdoblje 1930-ih kada dolazi do manjeg broja gledatelja na tribinama. Ipak, tijekom druge polovice tog desetljeća dolazi do ponovnog povećanja broja gledatelja. Ovdje se opisuje poznata utakmica između Građanskog i Liverpoola 1936. godine koja je oborila dotadašnji pozitivan rekord u posjećenosti utakmicama.

Kibici Purgera važno je djelo za hrvatsku historiografiju jer su navijači nekog kluba prvi put obrađeni na detaljan historiografski, ali istodobno interdisciplinarni način. Građanski je pisao nogometnu povijest Hrvatske u vremenu kada se nogomet počeo sve više popularizirati u zemlji. Klubovi su počeli rasti, a s njima možemo pratiti i ljude koji su ih podržavali, dakle navijače. Navijački mikrokozmos povjesničaru je često teško obrađivati zbog manjka povijesnih izvora s kojim se suočio i autor, ali preko njega ponekad možemo dobiti široku sliku o identitetu neke skupine ljudi, a Šute nam je upravo tu sliku uspio dati.

KRATKA POSVETA NOGOMETU U MEĐURATNOJ PODRAVINI

Zvonko Filipić iz Novog Marofa koji je spomenut u knjizi *Kibici Purgera* i ovom prikazu, primjer je navijača Građanskog koji nije iz Zagreba. Taj trag trebao bi potaknuti istraživača da istraži koliko je nogomet bio popularan sjevernije od Zagreba. S obzirom na to da je ovaj časopis posvećen Podravini, u prikazu vrijedi istaknuti nekoliko činjenica iz nogometne povijesti Podravine. Ta je tema historiografski djelomično obrađena, nepovezano, u različitim djelima (knjigama i radovima) kao što su, primjerice, *100 godina nogometa 1909. – 2009.* autora Marijana Hižaka, *Nogomet u Ludbregu (1919. – 2005.)* autora Franje Vrtuleka, *NK Graničar Đurđevac (1919. – 2009.)* autora Anta Lončarića, *Šezdeset godina nogometa u Drnju* autora Vladimira Kuzela, *Život i rad NK Osvit u Đelekovcu do 1941. godine* autora Aleksandra Vrančića, *90 godina nogometa. 85 godina HŠK Slaven Koprivnica* autora Branka Plešea, *Beitrag zur Geschichte des Sports im Nordwesten Kroatiens* autora Dragutina Feletara itd.

Nogomet se na području Podravine pojavio u 19. stoljeću, a doveden je iz inozemstva te se popularizirao kroz školstvo. Općenito su srednjoškolci i obrazovaniji dio stanovništva činili velik dio populacije koji je nogomet učinio privlačnim masama sa sela i gradova. Tako su, primjerice, dva trgovca inicirala osnivanje kluba Graničar u Đurđevcu 1919. godine, dok su u istoimenom klubu iz Drnja igrači prve momčadi bili većinom gimnazijalci. Općenito su gimnazijalci tijekom 1920-ih inicirali osnivanje brojnih klubova pa u to vrijeme nastaju klubovi u Peterancu, Drnju, Hlebinama, Đelekovcu itd. Klubovi su nastajali i u ostatku Podravine, recimo u Ludbregu (tamo je nogomet navodno bio poznat i prije Prvoga svjetskog rata kada se igrao pokraj rijeke Bednje, a klub se osniva 1919.), Malom Bukovcu, Apatiji, Poljancu, Sigetecu itd.

Kada bi se igrale utakmice, na njih bi se putovalo pješke, biciklom ili zaprežnim kolima (ovisno o blizini mjesta u kojem se igrala utakmica), a često se događalo da su navijači prevozili igrače. Utakmice su mogle ići gledati i mlade djevojke ako su im roditelji bili »liberalniji« i to dopustili. Važno je istaknuti da je prva utakmica izvan Zagreba u Hrvatskoj odigrana upravo u Podravini, u Koprivnici 1907. između Đačkog nogometnog kluba Koprivnica i HAŠK-a iz Zagreba.

Za kraj ove posvete treba istaknuti dva povijesna rezultata kojima se Podravci mogu itekako ponositi. Naime, koprivnički Hrvatski športski klub Slaven osvojio je 1920. pokrajinsko prvenstvo Hrvatske, dok je varaždinski Športski klub Slavija u sezoni 1938./39. bio član najvišeg nogometnog ranga u ondašnjoj Jugoslaviji.

Općenito gledajući, nogomet je kao fenomen povezivao ljude iz različitih krajeva, sudjelovao u širenju tjelesne aktivnosti, otvorio prostor za nova (navijačka) putovanja te zasigurno dignuo društveni život na višu razinu.

Bruno ŠAGI

PODRAVSKI ZBORNİK 49/2023, GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK ROBERT ČIMIN, MUZEJ GRADA KOPRIVNICE, KOPRIVNICA, 2023., 296 STR.

Podravski zbornik kao najdugovječnija publikacija koja kontinuirano izlazi u Podravini približava se svojem polustoljetnom jubileju, odnosno svojem 50. izdanju. Naime, pred čitatelje je početkom studenoga 2023. godine (kako to redovito biva uz Dan grada Koprivnice) stiglo 49. izdanje. Nažalost, ovo izdanje nije dočekao njegov pokretač i jedan od najvrednijih suradnika akademik Dragutin Feletar. Upravo su on i Pavle Gaži davne 1975. godine pokrenuli Podravski zbornik, a akademik Feletar na različite načine bio uključen u njegovo izlaženje sve do ovoga izdanja. Teško je prihvatiti činjenicu da je njegov blagi lik objavljen na naslovnici 49. broja Podravskog zbornika upravo zato što nas je napustio zauvijek. Osim naslovnice, akademiku Dragutinu Feletaru (1941. – 2023.) odana je počast i na druge načine u ovome izdanju, što se vidi na unutrašnjoj strani omota gdje je otisnuta njegova kratka biografija na hrvatskom i engleskom jeziku, a s nekoliko dirljivih riječi u uvodniku od njega se oprostio glavni i odgovorni urednik Robert Čimin, ujedno ravnatelj Muzeja grada Koprivnice s kojim je vrlo blisko surađivao. S gotovo svih tri stotine stranica, koliko iznosi opseg Podravskog zbornika posljednjih godina, nazire se sjeta zbog nenadanog i preranog odlaska akademika Feletara no to je sitnica u odnosu

na sve ono što je sam napravio i što zaslužuje zauzvrat od svih nas koji smo imali privilegij surađivati s njime do prije nekoliko mjeseci.

Kako i priliči publikaciji kojoj je izdavač Muzej grada Koprivnice, prvi u nizu od ukupno jedanaest objavljenih članaka predstavlja osvrt na novu stalnu izložbu u toj baštinskoj ustanovi. Nerijetko su prijašnji brojevi Podravskog zbornika bili zbir članaka strogo znanstvenog diskursa pa bi čitatelje mogla razveseliti ponovna pojava tekstova koji imaju karakter izvještaja o novostima na području kulture u Podravini. Novi postav posvećen tradicijskom vinogradarstvu i pučkoj pobožnosti u Podravini svakako je važna novost, pogotovo za koprivnički muzej u kojem desetljećima nije bilo promjena u stalnom postavu. Stoga ovaj članak možemo iskoristiti kao pripremu za posjet, informiranje o provedbi zahtjevnog projekta i zahvalu onima koji su pridonijeli njegovoj uspješnoj realizaciji. Nesretan događaj kakav je katastrofalna poplava rijeke Drave ovoga kolovoza učinio je članak povjesničara Hrvoja Petrića vrlo aktualnim. On je obradio više primjera poplava rijeke Drave od 16. do sredine 19. stoljeća te ih kronološki opisao na temelju raznolikih povijesnih izvora i vlastitih interpretacija.

S obzirom na to da je u Koprivnici ovoga proljeća u povodu 20. obljetnice smrti održan znanstveni kolokvij posvećen književnici Boženi Loborec (1926. – 2003.), dio referata objavljen je u ovome izdanju Podravskog zbornika u obliku članaka. Prvi od njih posvećen je dnevnicima Božene Loborec koje je proučila i o njima pisala knjižničarka Dijana Sabolović-Krajina. Slično je učinila i Lidija Dujić koja je opisala najstariji niz dnevnčkih bilježnica Božene Loborec. O ženskom subjektu u bildungsromanu »S one strane oblaka« Božene Loborec naslov je članka čija je autorica Tea Rogić Musa. Likovnom opremom knjiga Božene Loborec bavila se povjesničarka umjetnosti Mihaela Cik, čime ujedno završava blok posvećen ovoj spisateljici. Slijede članci s područja arheologije i povijesti. Lovorka Štimac-Dečić i Jere Drpić izradili su članak o ostacima antičke opekarske radionice pronađenim tijekom probnih arheoloških istraživanja koja su provedena na gradini Vučje grlo u selu Hrastovsko, a nalazi potječu iz 2. i 3. st. p. Kr. O razvoju vatrogastva u Đurđevcu od najstarijeg doba do 1900. godine pisao je Vladimir Miholek, a sudeći prema naslovu članka i predstavljenom materijalu možemo očekivati nastavak obrade ove teme u nekome od sljedećih izdanja Podravskog zbornika. Članak privlačnog naslova »Posljednji vlastelini u Slanju« napisali su Milivoj Dretar i Marijan Tkalčić, ali već sažetak nema privlačnu moć, a sadržaj razočarava zato što ne odgovara naslovu i donosi nesuvislu povjesnicu Slanja. Stalna suradnica Podravskog zbornika Ksenija Krušelj, koja je ujedno vjerna temama iz povijesti školstva, ovog je puta napisala članak o pučkom školstvu u Sokolovcu do kraja Prvoga svjetskog rata. Draženka Jalšić Ernečić obradila je terenske fotografije koje je prije četiri desetljeća u Koprivnici snimio fotograf Krešimir Tadić (1934. – 1997.) tijekom istraživanja i obrade kulturnih dobara. Uz rad su objavljene i 42 njegove fotografije različitih koprivničkih vizura iz 1983. godine.

Niz priloga započinje tekstem prisjećanja na akademika Dragutina Feletara koji je napisao njegov vjerni prijatelj i suradnik, književnik Vjekoslav Prvčić. Slijedi prilog povjesničarke Mire Kolar-Dimitrijević koji je nastao u povodu 150. godišnjice rođenja povjesničara Rudolfa Horvata (1873. – 1947.), a opisano je njegovo djelovanje u Radićevoj Hrvatskoj republikanskoj seljačkoj stranci. Nažalost, naslov priloga donosi zabunu jer je upotrijebljen nepostojeći naziv političke stranke, što je očito propust uredništva kao i općenito mnoge tehničke pogreške u ovome izdanju, a pažljive čitatelje iritirat će neobavljena lektura i korektura u dijelu tekstova. Još jedna tema s područja arheologije prezentirana je u prilogu Jelene Koprek koja je predstavila rezultate arheološkog nadzora nad radovima vezanim uz župnu crkvu Presvetog Trojstva u Ludbregu. Među priložima slijedi niz obljetničkih tekstova posvećenih zaslužnim pojedincima. Tako Marijan Špoljar upoznaje čitatelje sa životom i radom povjesničara umjetnosti Josipa Vrančića (1923. – 2013.) u povodu 100. obljetnice njegova rođenja i 10. obljetnice smrti. Krešimir Blažek priredio je sjećanje na svojeg ujaka, hrvatskog glumca i kazališnog pedagoga Dragu Krču u povodu 100. obljetnice rođenja i 25. obljetnice smrti. Sjećanje na političara, prosvjetnog i kulturnog djelatnika prof. Željka Šikulca iz Đurđevca (1952. – 1998.) u povodu 25. obljetnice prerane smrti napisala je Ivana Senjan. Još jedan zbunjujući i zbog pretjeranog nedostatka samokritičnosti ovoj publikaciji neprikladan prilog dolazi iz pera Ivana Ferenčaka. Obljetničkim priložima možemo pribrojiti i onaj o 25 godina djelovanja Udruge žena grada Đurđevca koji je napisala Anđela Lenhard Antolin. Liječnički pozdrav iz Koprivnice čitateljima šalje Tomislav Jelić.

Za izbor književnih priloga bio je zadužen Mario Kolar koji je izabrao tekstove Luke Matakovića, pjesme Martina Barberica i memoarske zapise Marijane Šarac. Pregled podravskog nakladništva priredila je Ana Škvarić, ali i ovdje čitatelje treba upozoriti na pregršt pogrešaka, a svakako bi valjalo promisliti o korisnosti ovoga dijela Podravskog zbornika. Podravske kronike rubrika je u kojoj su kratak uvodnik i izbor fotografija koji opet ne odgovara karakteru kronike. Selektivni izbor vijesti ovoga puta prikupljen je s mrežnih mjesta općina Drnje, Martijanec i Molve. Teško je oteti se dojmu da se među priložima našlo tekstova koji su trebali biti podvrgnuti strožoj kritici uredništva, a nevjeste je izrađen cijeli blok koji bi trebao biti svojevrsna kronika događanja u Podravini. Stoga se treba nadati da će sljedeće, jubilarno 50. izdanje Podravskog zbornika barem u nekim dijelovima biti bolje i još privlačnije čitateljima.

Nikola CIK

OPĆINA VIRJE U PROŠLOSTI I SADAŠNJOSTI, GL. UR. DRAGUTIN FELETAR, OPĆINA VIRJE I MERIDIJANI, VIRJE, 2023., 540 STR.

Ova velika monografija izdana u povodu 30. obljetnice Općine Virje u srednjoj Podravini ujedno je, kako ističe načelnik Općine Mirko Perok, najopsežnija knjiga o Virju i okolici dosad. Zaista, na punih 540 stranica velikog formata, uz obilje vrhunskih fotografija, zemljovida, shema, grafikona, tablica i nacрта, monografija daje iscrpan prikaz Virja i okolice pisan iz pera vrhunskih znanstvenika, ali na pristupačan i nadasve zanimljiv način prosječnom čitatelju.

Velik dio uređivanja knjige obavio je njezin glavni i odgovorni urednik, akademik Dragutin Feletar. Nakon njegove prerane smrti u lipnju 2023. godine uređivanje knjige dovršila je njegova kći prof. Petra Somek, direktorica i glavna urednica izdavačke kuće Meridijani. Tako smo dobili iscrpno i seriozno djelo, pisano znanstvenom aparaturom, a opet, popularnu, svježju i suvremenu monografiju za čitatelja našeg vremena.

Općina Virje, u središnjem dijelu gornje hrvatske Podravine, na sjeverozapadu Koprivničko-križevačke županije, prema popisu iz 2021. godine broji 3866 stanovnika, od kojih samo naselje Virje 2824 čovjeka. Ukupno je to samo 3,2% stanovništva Županije, no povijest i sadašnjost Virja daleko nadilaze taj skroman statistički udio. Virje inače leži 16 kilometara jugoistočno od županijskog središta Koprivnice i devet kilometara sjeverozapadno od Đurđevca.

Detaljno donoseći građu o Virju i ostalim naseljima njegove općine - Šemovcima, Miholjancu, Hampovici, Rakitnici i Donjim Zdjelicama, monografija prvi put na jednome mjestu objedinjuje sve što dosad znamo o prošlosti i sadašnjosti ovog područja, a prvi put obrađuje i suvremenu povijest Općine Virje.

Prvo od devet velikih poglavlja uvodi nas u geografsko-prometne i fizičko-geografske značajke srednje Podravine. Prvi dio napisao je prometni geograf doc. dr. sc. Petar Feletar, sin pokojnog akademika Feletara, a drugi dio sam Dragutin Feletar, jedan od naših najvećih geografa. Šumarski aspekt obradio je dipl. ing. Zvonimir Ištvan, strukom šumar, ali i pasionirani fotograf te autor niza knjiga i članaka o povijesti kulturnog, društvenog i gospodarskog života rodne Podravine. Slijedi poglavlje o stanovništvu iz pera Dragutina Feletara i povjesničara Nikole Cika. Arheolog dr. sc. Robert Čimin, podrijetlom upravo iz Virja, obradio je arheološka i povijesna istraživanja Virja i svih naselja općine, koja je velikim dijelom osobno obavio.

Treće poglavlje opsežan je pregled povijesti Virja i okolice od prvih pisanih dokumenata do završetka Drugoga svjetskog rata iz pera Hrvoja Petrića s Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Prinose za povijest Šemovaca, Hampovice i Rakitnice napisao je dr. sc. Ivica Zvonar, povjesničar iz HAZU-a. Naseljen, kako se vidi iz poglavlja o arheologiji, već u prapovijesti i antici, virovski je kraj u srednjem vijeku bio iznimno važan. Virje je bilo središte velikog i važnog vlastelinstva, a u njemu su stolovali i neki hrvatski banovi. Također se ovaj kraj diči svojom ulogom u novom vijeku, u vrijeme Vojne krajine; iz tog doba potječu najstarije očuvane crkve, zgrade i brojni običaji. U 19. i prvoj polovici 20. stoljeća Virje je s okolicom ostvarilo iznimno jak gospodarski, demografski i kulturni

napredak. Uostalom, ovaj pretežito ruralni kraj dao je i brojne intelektualce i zaslužnike koji su svojim djelom često nadišli okvire zavičaja.

Magistar povijesti Nikola Cik prihvatio se i pisanja povijesti katoličkih župa sv. Martina u Virju i sv. Mihovila u Miholjancu, a mr. sc. Dražen Podravec napisao je povijest školstva Općine Virje. Rođeni Virovac, magistar Podravec cijeli je život proveo kao prosvjetni radnik, najvećim dijelom u rodnom Virju, gdje je dugo bio ravnatelj škole. Uz ostalo, autor je nekoliko knjiga o povijesti virovsčkoga školstva te nositelj najviših županijskih i državnih priznanja i odličja u svojoj struci.

Kulturno-povijesnim spomenicima i tradicijskom arhitekturom Općine Virje kao autorica pozabavila se Petra Somek, povjesničarka umjetnosti i etnologinja. Od sakralnih objekata, preko župnih dvorova pa sve do pilova i raspela te ostalih spomeničkih objekata obradila je ovaj važan kulturni aspekt, uključujući tradicijsku arhitekturu.

Velik, pa i politički osjetljiv posao istraživanja i uravnoteženog predstavljanja društveno-političkog i gospodarskog razvoja današnje Općine Virje od 1945. do 1990. godine, u doba socijalizma i jugoslavenskog državnog okvira, obavio je također Dragutin Feletar, inače nestor naše industrijske geografije. On je napisao i poglavlje o Općini Virje u posljednjih tridesetak godina, od prijelomne 1990. do 2022. godine. Pritom o trideset godina upravno-političkog razvoja i djelovanja Općine Virje piše diplomirana pravica Kristina Filipović, a o javnim službama i ustanovama Dražen Podravec. Naime, uloga Općine Virje bila je ključna za kanaliziranje i poticanje ideja i djela ljudi ovoga kraja, što je rezultiralo njegovim velikim napretkom u posljednjih trideset godina.

Monografija završava prikazom bogate djelatnosti udruga u Općini Virje, o čijoj povijesti i djelovanju pišu Dražen Podravec i Robert Čimin.

Na kraju su iscrpan pregled izvora i literature te kratke biografije svih autora. Fotografije su velikim dijelom rad mnogih autora ove knjige, a slikovni materijal ustupili su Općina Virje te mnoge ustanove i pojedinci. Tehnički urednik monografije je Robert Čimin, a grafikone i kartograme izradili su Alan Čaplar, Dragutin Feletar, Mladen Matica i Saša Bogadi, koji je s Petrom Somek grafički opremio knjigu te napravio grafičku pripremu i prijelom.

Kako u predgovoru kaže načelnik Općine Virje, o tom je mjestu mnogo toga već napisano, ponajprije zato što je ta općina u izdavanju knjiga i publikacija agilnija od mnogih znatno većih i bogatijih mjesta u Hrvatskoj. Ipak, sve dosadašnje knjige o Virju i okolnim mjestima posvećene su nekim pojedinačnim temama, a tek je ova dala sveobuhvatan pregled povijesti i sadašnjosti Općine. Tako je ona, zadovoljno ističe Mirko Perok, prava enciklopedija Virja i okolice.

Hrvoje DEČAK

ZVONIMIR IŠTVAN, LOVIŠTE REPAŠ, MOLVE, REPAŠ, KOPRIVNICA: MERIDIJANI, HRVATSKE ŠUME, 2023., 240 STR.

Knjiga »Lovište Repaš« opisuje povijest jednog od najznačajnijih lovišta u sjevernoj Hrvatskoj, koja je duga gotovo 150 godina i prošla je niz promjena od feudalnog sustava do najnovijeg doba u kojem se šumarstvom i lovstvom na području šume Repaš gospodari na ekstenzivan, održiv način prema svim današnjim postulatima i ekološkim direktivama EU-a. Autor knjige je Zvonimir Ištvan, rodom iz Gornje Šume, rođen 1966. godine u Koprivnici, diplomirani inženjer šumarstva, »najproduktivnije pero Podravine, istinski prirodoznalac i zaljubljenik u umjetničku fotografiju«, kako ga je nazvao Mirko Kovačev, bivši voditelj Uprave šuma Podružnice Koprivnica, za čijeg je vremena knjiga nastajala. Iza Ištvana je već devet autorskih knjiga iz povijesti kulturnog, društvenog i gospodarskog života užeg zavičaja, a knjiga o Lovištu Repaš njegova je deseta autorska knjiga.

Prema pisanju recenzenata prof. dr. sc. Krešimira Krapinca, prof. dr. sc. Hrvoja Petrića i akademika Dragutina Feletara, u hrvatskoj historiografiji analiza povijesti lovstva relativno je zanemarena tema pa je ova knjiga hvale vrijedan prinos autora povijesti lovstva i lokalnoj povijesti Prekodravlja. Iako Zvonimir Ištvan nije povjesničar po struci, ovom knjigom pokazao je sposobnost multidisciplinarnog pristupa i odgovarajuću razinu erudicije.

Sadržaj knjige kronološki je razdijeljen u četiri poglavlja: 1. Lovište Repaš od 1877. do 1945. godine, 2. Lovište Repaš nakon Drugoga svjetskog rata, 3. Lovište Repaš u samostalnoj Republici Hrvatskoj i 4. Lovište Repaš 2023. godine.

Knjiga obiluje starim i recentnim fotografijama koje je najvećim dijelom snimio sam autor koji se dugi niz godina pasionirano bavi fotografiranjem. U knjizi je objavljeno i nekoliko reprodukcija slika i crteža umjetnika Mije Kovačića i Ivana Večenaja, koje su također nadahnjivale nepregledne šume hrasta lužnjaka u mitskoj šumi Repaš u istočnom Prekodravlju. Na stranicama knjige doznajemo i da je slikar Mijo Kovačić Šumariji Repaš darovao i jedno svoje vrijedno djelo - 2007. godine ulje na staklu naziva »Lovci«, nastalo 1975. godine, koje danas krasi prostorije upravne zgrade Šumarije Repaš. Ipak, naslovnica knjige krasi umjetnički prikaz jelena u šumi Repaš, rad hrvatskog slikara Otona Ivekovića iz 1899. godine, za kojeg se točno zna i tko ga je odstrijelio. Bio je to ljekarnik Ante Kögl iz Zagreb, član Podravnog lovačkog društva, u čijem je zakupu lovište Repaš bilo od 1890. do 1945. godine. Lijepo grafičko rješenje naslovnice osmislila je autorova kći Martina Ištvan, a knjigu je lektorirao sin Matej.

Knjiga je predstavljena 30. studenoga 2023. godine u Galeriji Mijo Kovačić u centru Koprivnice, a uz autora Zvonimira Ištvana o knjizi, lovištu i šumi Repaš govorili su sadašnji ravnatelj koprivničke podružnice Hrvatskih šuma Damir Felak, prof. dr. sc. Krešimir Krapinec, jedan od recenzenta knjige – redoviti profesor na Šumarskom fakultetu sveučilišta u Zagrebu, te Mirko Kovačev iz Kalinovica, bivši voditelj Uprave šuma Podružnice Koprivnica, a koji je napisao predgovor izdanju.

Velika vrijednost ovog izdanja u nakladi Meridijana i Hrvatskih šuma je što ćemo nakon njezina čitanja spoznati da opstanak vrsta divljih životinja u velikoj mjeri ovisi o naporima profesionalnog lovnog gospodarenja. Sam autor zaključuje da je »lovište kroz skoro stoljeće i pol dugog razdoblja postojanja zadržalo i dalje vrlo visoku razinu: od brojnog stanja divljači, kvalitete lovačkih trofeja, lovne etike, lovne i gastronomske ponude te profesionalnog odnosa lovnih stručnjaka« te da mu u »narednom razdoblju predstoje zahtjevni zadaci«, a oni se odnose na zaštitu bioraznolikosti prostora, održivo gospodarenje, daljnji razvoj lovnog turizma te uzgoj i zaštitu stabilnih populacija divljači.

Petra SOMEK

MIRA KOLAR-DIMITRIJEVIĆ, IGOR KARAMAN. ŽIVOT, DJELO I DOPRINOS EKONOMSKOJ POVIJESTI HRVATSKE, PLEJADA, ZAGREB 2023.

Mira Kolar, iako je nedavno proslavila 90. rođendan neumorna je u historiografskom radu pa je napisala knjigu o svom mentoru Igoru Karamanu. U knjizi je predstavila splitsku obitelj Karaman uz osvrt na školovanje i prvo zaposlenje Igora Karamana u Muzeju narodnog oslobođenja (Muzeju revolucije) od 1946. do 1949., djelatnost u Arhivu Hrvatske (Državnom arhivu) od 1953. do 1959. te kao predavača i kasnije profesora gospodarske povijesti na Filozofskom fakultetu od 1959. do 1987. godine. Autorica posebno predstavlja Karamana kao predstojnika Instituta za hrvatsku povijest Centra za povijesne znanosti (1974. – 1977.), njegov rad u Savezu povijesnih društava Jugoslavije (1972. – 1976.) – naročito vezano uz časopise *Acta Iugoslaviae historia* i *Acta historico-oeconomica Iugoslaviae*, no ostalo je nejasno zašto Karaman nije ušao ni u uredništvo ni u savjet toga časopisa, čak ni nakon 1991. godine kada je u uredništvo ušlo više hrvatskih gospodarskih povjesničara. Igor Karaman je svoje znanstvene članke objavio u prva dva broja ovog časopisa i nakon toga tek u 13. broju te tri prikaza – u 1., 9. i 20. broju. Mira Kolar je također obradila djelatnost Igora Karamana kao člana suradnika Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti (1977. – 1982.) i voditelja Zavoda za povijesne znanosti JAZU (1979. – 1982.). U to je vrijeme organizacijske poslove, u sklopu tadašnjih mogućnosti, nastojao koristiti u poticanju drugih na nova povijesna istraživanja. Autorica je u završnom dijelu knjige predstavila Karamanov rad nakon umirovljenja s osvrtom na teme kojima se bavio, kao i suradnju s inozemnim povjesničarima. Na kraju je dodala bibliografiju radova Igora Karamana, a snalaženje u knjizi olakšava imensko kazalo.

Autorica je na nedavnom predavljanju knjige u Zagrebu poručila: »Spoznavši vrijednost i potpunost arhivske ostavštine prof. dr. Igora Karamana kronološki sam, a izdvojeno i tematski proučila ovu

njegovu aktivnost koja je izmaknula onima koji su se bavili poviješću. Potpuno očuvana i uredno složena dokumentacija uređena konačno i u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu omogućila mi je nepogrešivo utvrđivanje Karamanove sveobuhvatne aktivnosti, iako sam bila ograničen depozitnom zaporkom da se originalni Karamanovi tekstovi ne smiju koristiti dulje, uključujući i odobrenje obitelji. To je ograničenje znatno utjecalo na pisanje mojeg rada o Igoru Karamanu i mislim da će suvremeni ekonomski povjesničari morati povezati Karamanove radove u sintezu i tako potvrditi da je on zapravo napisao sintezu ekonomske povijesti, odnosno nešto blizu tome, ali tiskao ju je u raznim časopisima i na raznim jezicima pa bi to trebalo skupiti i prirediti za tiskanje. S jednakom savjesnošću pisao je i izvještaje o magistarskim i doktorskim radovima. Bili su tako pedantno napisano da ih se odmah moglo tiskati. Suradnja s Karamanom bila je poučna i korisna pa se to vidi i iz radova Štefanije Poposić i dr. Božene Vranješ kojima je bio mentor. Bio je otvoren za suradnju, ali ipak je znao izbjeći suradnju s onima koji su imali drugačije mišljenje o razvoju hrvatskog društva nego on. Koristio je svaku mogućnost uklapanja našega gospodarstva u gospodarsku povijest Europe ukazujući na važnost naših poduzeća, osobito mlinarstva i šumarstva, te je imao izvrsnog sljedbenika u dr. Dragutinu Feletaru koji se bavio gospodarskom povijesti krajeva uz Dravu. Bio je sklon suradnji s hrvatskim zmajem te je pomagao njegovu oživljavanju 1991. godine, ali bio je vrlo suzdržan prema suvremenim hrvatskim političarima smatrajući da treba njegovati hrvatsko gospodarstvo koristeći povijesna iskustva i tradicije nastale u doba velikog austrijskog carstva. Moglo bi se mnogo toga napisati o Igoru Karamanu i njegovu životu, ali i o njegovim gledanjima na gospodarstvo i društvo u Hrvatskoj. Nije bio reformator, ali bio je analizator i učitelj i rado je davao vrijedne savjete svojim studentima. Njegovi zaključci su ujedno i savjeti. Karamanova je zasluga što je otvorio vrata hrvatske ekonomske povijesti prema Europi, trudeći se ukazati na korisnost tih veza za obje strane, pri čemu je smatrao da se o tome ne može pisati kao o cjelovitom problemu, nego razdvojeno po geografskim segmentima za pojedine krajeve, u čemu je imao i pravo. Niti jedan propis nije adekvatan za cijelu Hrvatsku. Sjever i Jug, Istok i Zapad imaju posebne probleme koji su niknuli tijekom povijesnog razvitka i tako ih treba i rješavati - povijesno i s posebnim predumišljajem o interesu pojedinog društva ili krajeva. Dunavski i jadranski put moraju se negdje susresti, ali ne moraju se stopiti u jedno.«

Hrvoje PETRIĆ

ZNANSTVENI SKUP – »NEMATERIJALNA KULTURNA BAŠTINA U PORJEČJU MURE I DRAVE«, MURSKO SREDIŠĆE, ČAKOVEC, 9. – 11. 11. 2023.

U studenome (od 9. do 11.) održan je u Međimurju Prvi međunarodni znanstveni skup pod nazivom »Nematerijalna kulturna baština u porječju Mure i Drave« u organizaciji Centra za istraživanje Međimurja, Ogranka Matice hrvatske u Čakovcu i Zavoda za znanstveni rad HAZU u Varaždinu te u suradnji s Muzejom Međimurja Čakovec i Turističkom zajednicom Međimurske županiji. Hvalevrijedan skup znakovite tematike okupio je tridesetak znanstvenika – pretežito iz područja etnologije, povijesti, povijesti umjetnosti, antropologije i drugih znanstvenih disciplina – iz Hrvatske i okolnih zemalja. Pokojni akademik Dragutin Feletar bio je član odbora skupa.

Prvi međunarodni znanstveni skup otvoren je 9. studenoga 2023. u Centru za kulturu Rudar u Murskom Središću plenarnim predavanjem o regionalnim pristupima očuvanju žive tradicije u Hrvatskoj Mirele Hrovatin, izaslanice Ministarstva medija i kulture RH. Uslijedila su tri bloka predavanja na kojima su redom svoja izlaganja održali: Tvrtko Zebec o vuzmeno-ivanjskim kolima u kajkavskom podneblju, Antonio Grgić o kolu kao primjeru protoarhitekture, Adela Pukl o spolnoj strukturi tradicionalnih fašničkih skupina u Sloveniji, Nena Židov o utjecaju politike u zaštitu nematerijalnih dobara na primjeru tradicionalnoga pohoda Djeda Mraza, Anja Jerin o motivima pojedinaca i skupina kada je riječ o upisu u Registar nematerijalne kulturne baštine, Tajana Štefok o priložkom klecinprotu kao kulinarскоj posebnosti, Sandra Mikac o starim rukopisnim kuharicama, Jasminka Prstec o širenju vještine izrade lepoglavske čipke među učenicima te, na kraju dana, Vladimir Legac o opisima kumstva i uzgoja lana u okolici Ivanca prema rukopisu Ivana Dolenca.

Dana 10. studenoga 2023. znanstveni skup nastavljen je u multimedijalnoj dvorani Riznice Međimurja u Starom gradu u Čakovcu. U Starom gradu se skupu obratila ravnateljica Muzeja Međimurja Čakovec Maša Hrustek Sobočan te pročelnica Upravnog odjela za obrazovanje, kulturu i sport Međimurske županije Nives Kolarić Strah. Potom su se nizala zanimljiva izlaganja poput Ivane Orlić (predstavila je djelovanje Centra za nematerijalnu kulturu Istre), Klementine Batine (upoznavanje s problematikom upravljanja nematerijalnom kulturnom baštinom Bistre), Line Malek (izlaganje o uporabi društvenih medija kao sredstva popularizacije baštine), Saše Srečkovića (potreba za sustavnim etičkim pristupom u zaštiti nematerijalne baštine), Olge Orlić (izazovi 21. stoljeća u procesima baštinizacije). Zanimljivu priču o nedeliščanskim cekerima prezentirala je potom i Janja Kovač iz Donje Dubrave, viša kustosica i voditeljica Etnografskog odjela Muzeja Međimurja Čakovec. Uslijedila su izlaganja Krunoslava Mikulana o motivskom spektru pučkih fantastičnih priča iz Međimurja, Zorana Turka, ravnatelja Centra za kulturu Rudar i predsjednika Matice hrvatske, o tri primjera ispreplitanja mita i historiografije te tajnika Podravine Petra Feletara o fljojsarenju kao tradicijskom obrtu vezanom uz Dravu i Donju Dubravu.

U posljednja dva bloka izlaganja svoje su radove izložili Mojca Ramšak posvećena istraživanju mirisa kao nematerijalne kulturne baštine, Đuro Blažeka govoreći o procesu pretvaranja sirove građe s terena u znanstveni rječnik te Esmeralda Agolli o dokumentiranju rituala vezanih uz smrt i pogreb u ruralnoj Albaniji. Službeni dio skupa završen je izlaganjem Zrinke Novak o kanonskim vizitacijama kao izvorima za istraživače nematerijalne baštine, odnosno Leje Šprajc o dilemama pristupa Florijanu Andrašecu kao pjesniku. Trećeg dana skupa za sudionike i članove organizacijskog odbora organiziran je izlet u gornjem Međimurju (Crkva sv. Jeronima u Štrigovi, Spomen-dom rudarstva Cimper u Murskom Središću i drugo).

Uz prvi međunarodni znanstveni skup ovog tipa u Međimurju podsjećamo da je prije točno deset godina pokojni akademik Dragutin Feletar pokrenuo i prvi multidisciplinarni znanstveni časopis u Međimurju (2013. godine). Zvao se *Donjomeđimurski zbornik* te je prvi časopis pokrenut u povijesti donjeg Međimurja, s osnovnom misijom da okupi suradnike koji znanstveno promišljaju prošlost i sadašnjost tog kraja te unaprijedi i razvije znanstvena istraživanja u Međimurju. Znanstveni časopis izdavao se uz potporu Grada Preloga i donjomeđimurskih općina. Glavni urednik bio je pokojni akademik Feletar, a uz njega su u uredništvu bili Đuro Blažeka, Petar Feletar, Ernest Fišer, Stjepan Hranjec, Juraj Kolarić, Zvonko Kovač, Helena Percač, Hrvoje Petrić, Josip Šimunko i Ivan Zvonar. Uz prvi multidisciplinarni znanstveni časopis u Međimurju pokojni akademik Feletar 2015. godine pokreće i Biblioteku Donjomeđimurskog zbornika u kojoj će se objavljivati teme iz povijesti Međimurja.

Petar FELETAR

DEJAN PERNJAK: POVIJEST PAVLINSKOGA SAMOSTANA U KRIŽEVCIMA, HAZU, ZAVOD ZA ZNANSTVENOISTRAŽIVAČKI I UMJETNIČKI RAD KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKE ŽUPANIJE U KRIŽEVCIMA, ZAGREB – KRIŽEVCI, 2022., 432 STR.

Pavlini kao i njihovi samostani, crkve, knjižnice, škole, umjetnička djela i druga baština izazivaju velik interes među povjesničarima u Hrvatskoj. Tome zasigurno pridonosi i nesretna sudbina ukidanja njihovog reda 1786. godine pa će teme kao što su njihova ostavština ili biografije bivših redovnika (od kojih je većina ipak ostala u svećeničkoj službi) još dugo privlačiti stručnjake, istraživače i čitatelje. Jedan od tih koje je zaintrigirala povijest pavlina i njihovog samostana u Križevcima je mladi povjesničar Dejan Pernjak koji je doktorirao upravo na ovoj temi, a svoj doktorski rad pretvorio je u knjigu koju je krajem 2022. godine izdao Zavod za znanstvenoistraživački i umjetnički rad Koprivničko-križevačke županije u Križevcima. Riječ je o kompleksom izdanju na više od četiri stotine stranica s pažljivo ilustriranim tekstom koji je obilato opremljen kritičkim aparatom (bilješkama). Bogatstvo sadržaja otkriva zapravo koliko je duboko autor uronio u povijest pavlina u Križevcima što je rezultiralo ne samo detalj-

nim prikazom povijesti njihovog samostana nego i značajnim doprinosima poznavanju jednoga razdoblja povijesti ovoga grada.

Na početku knjige je odmjereni predgovor povjesničara umjetnosti Zdenka Baloga i autorov kratki uvod, a sadržaj knjige razdijeljen je u desetak poglavlja i mnoštvo potpoglavlja. Autor se držao kronološkog reda pri obradi tema pa je na početku dao kratak pregled društveno-privrednoga razvoja Križevaca u vrijeme kada su ondje boravili pavlini. Tu je i kratak pregled povijesti Reda sv. Pavla, prvoga pustinjaka s osvrtom na boravak pavlina u hrvatskim krajevima. Slijede poglavlja o samome pavlinskom samostanu sv. Ane u Križevcima od njihovog dolaska u taj grad za što je zaslužan protonotar Hrvatskog Kraljevstva Ivan Zakmardi Dijankovečki (oko 1600. – 1667.). Veliki dio teksta posvećen je posjedima koje su pavlini stekli u križevačkom kraju kao i njihovim odnosima sa susjednim posjednicima pa je to ujedno i doprinos poznavanju mnogih naselja u 17. i 18. stoljeću. Autor je pošao od pretpostavke da je gradnja pavlinskog samostana sv. Ane imala utjecaj na urbani izgled Križevaca što je obrazložio u posebnoj poglavlju. Opisao je arhitektonska obilježja samostana i njegov inventar pri čemu doznajemo mnogo informacija o liturgijskim predmetima (monstrance, kaleži i drugo posuđe), relikvijarima, crkvenom namještaju i opremi. Posebno je obrađeno pavlinsko slikarstvo i to djela slikara Gabrijela Tallera (Dallera) i Ivana Krstitelja Rangera te pavlinsko kiparstvo. Pavlinska gimnazija u Križevcima opisana je vrlo detaljno, a pavlinski samostan opisan je i kao *locus credibilis*. Pri kraju knjige objavljeni su životopisi stotinjak pavlina koji su vezani za križevački samostan sv. Ane, to jest oni pavlini koji su ondje boravili ili su potekli iz Križevaca. Treba svakako znati da to nisu njihovi potpuni životopisi ali mogu poslužiti upravo za izradu cjelovitih biografija. Ovo su dragocjeni podaci za sve one koji se bave proučavanjem povijesti pavlina i općenito svećenstva, pogotovo na području Zagrebačke (nad)biskupije.

Nikola CIK